

Vua Lê tự trách tội mình

--- không rõ tác giả ---

Các vị vua đầu triều Lê đều chuộng lời nói thẳng, biết tự nhìn nhận những lỗi lầm của mình để sửa đổi. Vua Lê Thái Tổ ngay từ khi mới lên ngôi đã ra chỉ khuyến khích các quan can gián những lệnh không đúng của vua; vua Lê Thái Tông thì cho người đi nghe ngóng dư luận trong dân còn vua Lê Thánh Tông đã ra chiếu tự trách tội mình vào năm xảy ra hạn hán sâu bệnh. Việc làm của các vị vua trên vừa là tu dưỡng bản thân, vừa làm gương cho người dưới noi theo.

Vua Lê Thái Tổ (Lê Lợi), vị Anh hùng dân tộc, là người chuộng lời nói thẳng, ưa tự sửa mình và đòi hỏi quan triều cũng phải làm như vậy. Đại Việt sử ký toàn thư cho hay: Ngay từ những năm đầu lên ngôi, vua đã ra lệnh chỉ: "Nếu thấy các điều lệnh của trẫm có gì bất tiện cho việc quân, việc nước, thì tâu xin sửa lại". "Nếu thấy trẫm có chính lệnh hà khắc, thường phạt không đúng, hay các đại thần, quan lại, tướng hiệu, quan chức trong ngoài không giữ phép, nhận hối lộ, nhiều hại lương dân, thiên tư phi pháp, thì phải lập tức dâng sớ đàn hặc ngay. Kể nào cứ ngồi nhìn cùng là nói hão không đâu, thì phải chiếu luật trị tội".

Thái Tông Lê Nguyên Long lên ngôi năm 11 tuổi, nối được chí cha. Vua tự mình coi châu, ban lệnh. Hành khiển Nguyễn Trãi khi được hỏi có nên chém bảy tên ăn trộm đều còn ít tuổi không, đã can không nên và lưu ý vua: "Người làm vua phải để lòng nơi nhân nghĩa, coi nhân nghĩa là chỗ đứng của mình". Sau, nhân việc soạn lễ nhạc, lại khuyên vua giữ đức là gốc: "Xin bệ hạ yêu nuôi muôn dân, để chốn xóm thôn không còn tiếng oán giận buồn than, như thế mới không mất cái gốc của nhạc".

Biết nghe những bậc trung thần, Thái Tông tỏ ra kế thừa được tâm huyết quyết đoán, mưu lược của cha, lại thêm chất riêng khôn khéo, cân bằng trong hành xử. Vua cho những người thân tín "đi ngầm hỏi khắp nước" (nay hiểu là đi nghe ngóng dư luận nhân dân), cho nên biết hết các mưu mô xiên xẹo của quan lại hư hỏng. Những là "không kính giữ phép công, người giữ tiền bạc sổ sách cả nước thì để chậm trễ hoặc gây khó dễ... làm khổ dân"; "kẻ coi dân thì vụ lợi riêng, tha cho người giàu, bắt tội kẻ nghèo", "kẻ giữ biên ải thì chỉ lo buôn bán kiếm chác", kẻ tìm người tài thì tiền cử "bọn tầm thường dung tục", v.v. Nhờ đó, Nhà Vua đã có thể đưa ra nhiều cải cách về chế độ đất đai, thủy lợi, thuế khóa, tiền tệ, thi cử văn võ, thưởng, phạt nghiêm minh, chẳng trừ một tội nào, bắt kẻ người thường hay hoàng tộc. Chẳng hạn: bãi chức Tổng quản lộ An Bang là Nguyễn Tông Từ và đồng Tổng quản Lê Dao vì bọn này bắt hàng buôn lậu lại ngầm bán chác chia nhau. Hay như cho người đi dò xét biết 20 đại quan làm nhà to cửa rộng bắt minh, khám xét thử nhà Tiền quân tổng quản Lê Thự, tịch thu 15 lạng vàng, 100 lạng bạc do mua bán vụng trộm hàng ngoại mà có. Lại như xử tội lưu đầy hai viên quan Quận Thục, Tông Tru đi sứ mà ganh tị, húc hặc đến đánh nhau làm nhục quốc thể. Hoặc như chém chuyển vận sứ Nguyễn Liêm vì nhận hối lộ hai tấm lụa. Cả đến bọn nha lại ra chợ ép dân bán rẻ, bọn ông đồng, bà cốt nhảm nhí... cũng không thoát ngọn roi luật pháp.

Năm Mậu Ngọ 1438, hạn hán, sâu bệnh nặng nề, dân tình xôn xao, Lê Thánh Tông theo bài học Thái Tổ về sự "tự trách kỷ", trước hết nhận cái lỗi đức mỏng của mình, sau răn bảo quan lại tự xem lại về hạnh kiểm, tài cán. Vua xuống chiếu rằng:

- 1 - "Có phải do trẫm không lo sửa đức để mọi việc bê trễ" ?
- 2 - "Hay là do quan tể phụ bất tài xếp đặt không điều hòa" ?
- 3 - "Hay là dùng người không đúng để người tốt kẻ xấu lẫn lộn" ?
- 4 - "Hay là hối lộ công khai mà việc hình ngục có nhiều oan trái" ?
- 5 - "Trẫm tự trách tội mình, đại xá cho thiên hạ".

Trách mình rồi, vua còn nói: "Chỉ ra những lầm lỗi kể trên, cứ thẳng thắn nói ra cho hết, đừng kiêng nể gì. Nếu có điều tiếp thu được, nhất định sẽ khen thưởng cất nhắc, dẫu có nói chưa đúng cũng không bắt tội. Ngõ hầu có thể lay chuyển lòng trời, chấm dứt tai biến, để nước nhà mãi mãi hưởng phúc lớn vô cùng vậy".

Quả là cái đạo hành xử của các bậc yêu nước, thương dân xưa nay, là lấy sự tự trách, tự tu dưỡng làm gương, thế mới có cái uy, cái thế để thưởng công, phạt tội, để thu phục lòng dân, khiến cho dân yên, nước mạnh.